

9 juni 2021

nummer 179

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Leeruitkomsten / Voltijd / Micro-credentials Alvast een paar zaken uit het wetsvoorstel bekeken...

Inleiding

Vorige week verscheen het wetsvoorstel voor het opnemen van 'eenheden van leeruitkomsten' in de WHW, via een aankondiging van een internetconsultatie die tot 12 juli loopt om vanuit het veld reacties te mogen geven: <https://www.internetconsultatie.nl/leeruitkomsten>. U weet waar het over gaat, als geoefende lezer van onze nieuwsbrieven? Het betreft het opnemen van een aantal uitgangspunten die vanaf 2016 zijn gebruikt voor experimenten met het gebruiken van een specifieke vorm voor eenheden, gekoppeld aan leeruitkomsten, bij opleidingen in het hoger onderwijs (in de praktijk alleen het bekostigde en private hbo, er hebben geen universiteiten meegedaan). Daarmee kunnen eenheden leerwegaafhankelijk worden behaald, met het verkrijgen van de studiepunten die voor zo'n eenheid gelden. Op die wijze kunnen opleidingen flexibeler worden ingericht, onder meer door sterker te leunen op een werkplek of met inzet van allerlei situaties die praktisch worden doorlopen en dus zorgen voor het verwerven van bepaalde leeruitkomsten.

Het zal geen verrassing zijn dat we later deze maand met een nieuwsbrief zullen komen waarin het wetsvoorstel wordt geanalyseerd, met gebruikmaking van de aanwezige expertise. Dat zal inhoudelijk worden gedaan, maar ook door naar de doelstellingen te kijken en of het voorstel daarvoor de geschikte munitie biedt.

Een eerste doorloop van het voorstel laat zien dat er nog wel een paar (extra) fouten worden gemaakt bij een aantal artikelen, qua inhoud, en dat een aantal taalkundige zaken niet is aangepast. Dat is jammer maar helaas. Net als bij de Variawet lukt het OCW niet om dit allemaal te voorkomen. In die nieuwsbrief zullen we deze zaken verder toelichten.

Drie zaken alvast: vragen - en zijn er van uw kant wellicht antwoorden aan te leveren?

We zullen dus de komende periode het wetsvoorstel volledig gaan doorlopen en daarvan verslag doen in een nieuwsbrief. Maar hier wordt alvast een drietal zaken uit het geheel geplukt, met een korte toelichting – en een vraag. Mogelijk heeft u tijd en zin om een of meerdere antwoorden te formuleren en naar ons door te spelen. Op basis daarvan zijn altijd wel bepaalde constatering en aan te scherpen, om duidelijk te maken wat de consequenties van het voorstel kunnen en moeten zijn.

Daarnaast kan alvast worden opgemerkt dat de aanpassingen op zich niet leiden tot grote veranderingen in wettelijke zin, maar wel als het gaat om de uitstraling ervan en de verwachtingen die hiermee worden geschapen. Het gaat om de speelruimte die mag, kan en zal worden gebruikt door instellingen, vooral als het gaat om bekostigde hogescholen. Het formele kader dat OCW hanteert voor flexibilisering door dit type instellingen is sterk voorschrijvend en ook nog steeds behoorlijk beperkend.

Dat er meer mogelijkheden nodig zijn voor het vormen van flexibele leerwegen, ook met een maatwerkconstructie voor de zij-instroom van werkenden die naast de baan een studie willen volgen, staat als een paal boven water. Of dit alleen binnen het bekostigde stelsel kan of dat er ook moet worden gekeken naar privaat in te vullen mogelijkheden – in combinatie daarmee, is misschien geen vraag meer. Het lijkt eigenlijk simpelweg onderhand een eis te zijn geworden.

1 Leeruitkomsten en eenheden

Het wetsvoorstel draait dus om het invoeren van eenheden binnen een opleiding die zijn gebaseerd op het gebruik van leeruitkomsten d.w.z. dat er voor zo'n eenheid wordt beschreven wat nodig is aan 'competenties' om de toets voor de eenheid in voldoende mate te kunnen ondergaan (op basis van een daarvoor beschreven 'activiteit'). Vervolgens krijgt de student het aantal studiepunten die aan de eenheid is gekoppeld, op het conto bijgeschreven.

Maar in de huidige wet is een aantal studiepunten verbonden aan de 'onderwijseenheid'. Omdat kennelijk daarbij te veel wordt verwezen naar 'onderwijs', dus het onderliggende proces om de eenheid te doorlopen, heeft OCW gekozen voor een nieuwe eenheid nl. de 'eenheid van leeruitkomsten'. Dat had ook best de 'leeruitkomsten-eenheid' kunnen zijn, denken we zo, mede omdat daarmee het onderscheid met de 'onderwijseenheid' nog sneller te ontdekken valt. Maar ja, wat is eigenlijk het onderscheidend verschil in gevoel tussen 'onderwijs' en 'leren'?

Een zeer belangrijke consequentie van dit onderscheid is dat er definities voor beide soorten eenheden nodig zijn. Voor de 'onderwijseenheid' was en is dit - opmerkelijk genoeg - nog niet het geval in de WHW, want er staat nu alleen maar: *Een opleiding is een samenhangend geheel van onderwijseenheden, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken*. Er is dus sprake van een beschrijving van wat er aan het eind van de opleiding dient te worden verwezenlijkt, en de instelling mag de weg ernaar toe zelf in stukken opknippen, op een logische wijze, zodanig dat elk studiejaar eenheden kent die optellen tot 60 studiepunten.

Definitie 'onderwijseenheid'

Het betekent derhalve dat in het vernieuwde kader ook een definitie van 'onderwijseenheid' nodig is, zonder dat, voor zover valt na te gaan, hierover een duidelijke vorm van overleg heeft plaatsgevonden. Dat lijkt misschien niet van belang, maar daarmee wordt in wezen de gehele wet zonder slag of stoot op een mogelijk andere basis geschoeid.

De definitie die wordt voorgesteld is: *Onderdeel van een door de instelling aangeboden programma van kennisdeling en activiteiten door middel waarvan de student bepaalde kennis, inzicht en vaardigheden kan verwerven*.

Op zichzelf is de connectie met hetgeen over de opleiding als geheel wordt gezegd, zonder meer wel duidelijk. Of een 'programma van kennisdeling' taalkundig correct is, laten we even in het midden, maar het is echter zo dat in de WHW 'programma' vooral wordt gezien als een begrip waarmee een specifiek gedeelte van de opleiding wordt omschreven. In het wetsvoorstel wordt juist met het 'programma' de gehele opleiding bedoeld, dus waarom die 'omweg' genomen? Om misverstanden te voorkomen zou het beter zijn om te spreken van de 'door de instelling aangeboden opleiding'.

Overigens kan het zo zijn dat de wetgever denkt aan het kunnen werken met leeruitkomsten bij een variant en niet bij alle varianten die men kan aanbieden. Dat wordt elders in de aangepaste wet geregeld, wetende dat elke variant ook een opleiding is, in formele zin.

Definitie 'eenheid van leeruitkomsten'

Vervolgens is er een definitie nodig (en die mag best in artikel 1 worden opgenomen...), van de 'eenheid van leeruitkomsten': *Eenheid van een geïntegreerd samenhangend geheel van kennis, inzicht en vaardigheden die een student op een leerwegaafhankelijke manier kan verwerven of waarvan de student de beheersing op een leerwegaafhankelijke manier kan aantonen*.

Voordat we iets hierover zeggen, eerst wat er in de toelichting hierop in het wetsvoorstel staat: *Een leeruitkomst beschrijft de leerresultaten van een student. Het is een leerwegaafhankelijke weergave van wat een student zou moeten weten, begrijpen en kunnen toepassen bij afronding van de eenheid van leeruitkomsten. De inhoud en het niveau van een leeruitkomst zijn op zodanige wijze geformuleerd dat daarin de benodigde kennis, het inzicht en de vaardigheden op betekenisvolle wijze geïntegreerd zijn*.

Het wordt er niet simpeler opgemaakt, zo te zien. Een *eenheid* binnen het onderwijs, met *leeruitkomsten*, een leeruitkomst met een beschrijving van *leerresultaten*, een geïntegreerde samenhang van een *geheel*, enz.

De definitie zelf bevat twee keer de vermelding 'op een leerwegaafhankelijke manier', de eerste keer heel logisch gekoppeld aan acties die bijdragen aan de eenheid, de tweede keer als veel

minder relevant als het gaat om het aantonen van het hebben verworven ervan, zijnde een duidelijk meer statische activiteit aan het eind van de eenheid.

Waarom niet gewoon 'eenheid'...

Het vermoeden duikt op dat er meteen een echt vernieuwende slag had kunnen gemaakt, als het gebruik van leeruitkomsten op deze wijze van alle kanten wordt ondersteund, door te gaan spreken van 'eenheid'. Het begrip 'onderwijseenheid' binnen 'het onderwijs' is al dubbelop... dus het kan gewoon om een 'eenheid' gaan (of eventueel 'opleidingseenheid').

Vervolgens kan in de context van het verzorgen van een opleiding in het onderwijs- en examenreglement worden vermeld voor welke eenheden geldt dat ze gebaseerd zijn op 'leeruitkomsten'. In het verlengde daarvan is de mogelijkheid om deze te combineren met eenheden die op de minder leerwegaafhankelijke wijze worden gegeven, simpeler in te vullen.

Vraag 1: Is er alternatief mogelijk waarbij voor de 'delen' van een opleiding in alle gevallen eenzelfde begrip wordt gebruikt – dus los van een verwijzing naar een 'instrument' dat eraan kan worden gekoppeld?

2 Ook voor voltijd

Uit de toelichting de volgende passage:

In de Strategische Agenda geeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) aan dat flexibel onderwijs niet alleen zal gaan gelden voor duale en deeltijdopleidingen, zoals in de experimenten, maar ook voor voltijdonderwijs. De reden hiervoor is dat de manier van flexibilisering die dit wetsvoorstel mogelijk maakt ook voor voltijdstudenten interessant kan zijn, aangezien ook voor deze studenten geldt dat de diversiteit in kenmerken, behoeften, achtergrond en situatie steeds groter wordt. De deelnemende instellingen hebben dit in de evaluatie beaamd.

Het besluit om ook de optie om te werken met leeruitkomsten te gaan gebruiken voor de voltijdse opleidingen is gebaseerd op de Strategische Agenda. Het is ons echter niet bekend of in het overleg met de onderwijskoepels, alwaar dit heeft plaatsgevonden, een dergelijk voornemen ook als zodanig is onderschreven.

Ook de uitspraak dat dit kan plaatsvinden op basis van hetgeen door de deelnemende instellingen wordt beaamd, is opmerkelijk. Het is in eerste plaats al zo dat er geen universiteiten bij de experimenten zijn betrokken (geweest). We weten ook niet of in het wetenschappelijk onderwijs er straks wel animo voor zal zijn, mede omdat er simpelweg vrije programma's zijn in te richten, na goedkeuring door de examencommissie, door de studenten zelf met inzet van allerlei vormen die leerwegaafhankelijk (kunnen) zijn.

In de tweede plaats hebben we kunnen constateren in de evaluaties van de experimenten dat er best nog wel wat zaken moeten worden uitgezocht, dus nader dienen te worden bekeken op de gewenste effecten¹. Zo valt te denken aan het toelatingsbeleid, het gebruik van EVC, de plannen voor 'flexstuderende', de controle op de diplomagerichtheid, de overstap naar een andere opleiding dan wel hogeschool, de combinatie van de Ad en de Bachelor in diverse leerlijnen, het werken met volledige programma's van 2 resp. 4 jaren, het gebruiken van werkervaring van een aantal jaren eerder, en dat soort zaken.

Overigens is niet helder wat in een juridisch en politieke context moet worden verstaan onder de waarde van 'het beamen' van een bepaalde ontwikkelingen en een daaraan te koppelen voorstel. Ook dat een voornemen 'interessant kan zijn', is een stellingname waarbij toch een wetenschappelijke onderbouwing niet mag ontbreken. Bovendien worden de meningen van betrokkenen bij de deeltijdse en duale opleidingen overgezet naar 'voornemens' voor voltijdse opleidingen, zonder dat helder is gemaakt alwaar mogelijke instrumenten daarbij dienen te worden aangepast om breder bruikbaar te zijn.

---

¹ Een voorbeeld, erg technisch, maar wel belangrijk genoeg om door de NVAO te worden genoemd in haar rapport: *Eén element van de wettelijke experimenteeruimte heeft in de uitvoering van het experiment weinig aandacht gekregen; het formuleren van een nieuwe definitie voor studielast die past bij een onderwijsconcept gebaseerd op leeruitkomsten. De NVAO vraagt hier aandacht voor.* Het is namelijk zo dat het begrip 'studielast', gekoppeld aan de studiepunten, niet wordt losgelaten voor alle opleidingen.

Vraag 2: Is het nodig om voor de voltijdse opleidingen te bezien of er best een aantal jaren moet worden bezien wat de effecten zijn, op basis van een experimentele status?

3 Micro-credentials

In de toelichting op het wetsvoorstel duikt ook de 'micro-credential' op. Opmerkelijk. Er bestaat het stevige vermoeden dat velen in het onderwijs en aanverwante delen van onze maatschappij daarbij een beeld hebben. Maar het is nog maar de vraag of het op dit moment handig is om de volgende passage hieraan te wijden:

Ook met het oog op de ontwikkeling van microcredentials is het wetsvoorstel wenselijk. Het relatief nieuwe begrip 'microcredential' geeft een zelfstandige waarde aan een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten door de behaalde leerresultaten van de student te erkennen. Het werken met leeruitkomsten kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van micro-credentials, aangezien er bij de erkenning van leeruitkomsten geen rekening hoeft te worden gehouden met de gevolgde leerroute. De leeruitkomsten op zichzelf geven dan voldoende informatie over de kennis, de vaardigheden en het inzicht dat is opgedaan. Dit maakt de erkenning van microcredentials door bijvoorbeeld onderwijsinstellingen en de arbeidsmarkt eenvoudiger.

Het probleem is namelijk dat er geen breed geaccepteerde definitie van de micro-credential bestaat. Dat is erg moeilijk omdat er op dit moment door allerlei partijen, organisaties en belanghebbende adviesclubs wordt gezocht naar wat algemeen bruikbaar is. Dat gaat nooit lukken omdat de invalshoeken essentieel zijn en die kunnen nooit wereldwijd op een lijn worden gebracht.

OCW kiest, en dat is op basis van de wereldwijde zoektocht, voor het koppelen ervan aan een onderwijseenheid, een formeel onderdeel, dus te waarderen in 'credits' d.w.z. studiepunten. Logisch omdat 'credential' zich in het Engels dat we in Europa gebruiken leent voor het lezen als 'iets dat credits oplevert'. In de Amerikaanse en Engelse context gaat het echter om het laten zien dat het een bewijsstuk betreft dat een bepaalde waarde kan hebben (krediet opgebouwd en om te zetten binnen een andere context in iets anders van waarde).

Het is derhalve gevaarlijk om in een wetsvoorstel te refereren aan een bepaald gevoel, om te suggereren dat daarmee ons systeem flexibeler wordt en dat door de wijzigingen in de wet al kan worden ingespeeld op wat er zoal nog allemaal op stapel staat.

Lastiger is het als hiermee de suggestie wordt gewerkt dat eenheden kunnen gaan ontstaan die we nu 'unit' noemen of 'semester', 'minor', 'keuzedeel', 'module' of iets anders waarvoor een 'certificaat' is af te geven. Dat is nu te ver voor de troepen uitlopen, vrezende we.

Vraag 3: Is het van belang om nu al formeel een discussie te starten over wat in Nederland kan, mag en moet worden verstaan onder een 'micro-credential' of is het een kwestie van wachten op een definitie die past in het Bolognaproces, dus de European Higher Education Area?

Antwoorden

In dit nummer hebben we dus drie vragen opgenomen, mede om de lezers mee te laten denken of ze aan het denken te zetten. Het is zeker van belang dat in de eerste plaats duidelijk is wat de doelen zijn die nadrukkelijk aan de wijzigingen in de wet kunnen gekoppeld en in de tweede plaats op welke wijze de verdere invoering het beste kan plaatsvinden.

De experimenten lopen al een behoorlijke tijd en de noodzaak tot een verdere flexibilisering en het inspelen op allerlei doelgroepen die anders zich niet melden voor het volgen van een opleiding voor een formele graad², is ook helder.

Maar bij de evaluatie worden – tussen de regels door – kanttekeningen geplaatst bij het mogelijk versneld gebruiken van uitkomsten en de aanbevelingen die ook nadrukkelijk zijn gericht op tussentijdse bijstellingen binnen de experimenteerruimte, om de rest van de tijd te gebruiken om te bezien of daarmee verdere winst valt te boeken.

We horen graag wat de beste tactiek van de wetgever moet zijn.

---

² Veel Nederlanders volgen opleidingen die als niet-formeel worden beschouwd, gekoppeld aan een branche of een organisatie die voor de borging zorgt, dan wel dat ze aan het NLQF zijn gelinkt. Maar daarvoor moet (fors) betaald worden. Het gaat in dit kader mede om degenen die ten eerste daarvoor het geld niet hebben en ten tweede een volledig diploma willen (of moeten hebben).